

Zato smo pa vedno tega prepričanja, da je liberalna večina drž. zbora v Stremajerjevi dobi storila veliko napako, da ni duhovščini odmerila plač kakor uradnikom, obenem jim pa zapečatila vse mnogobrojne studence, ki so po zadržanih duhovnikov itak čisto suhi. Dandanes ima župnik 700 K plače — in nič stranskih dohodkov — kako bi se mu prileglo, če bi bil v VIII. plačilnem razredu! Mi bi mu to še bolj privoščili, nego nam privoščijo klerikalna gospoda te težko zaslužene krone.

Zapisnik

razprave pri zaupnem shodu „Dež. učit. društva“ za Goriško-Gradiščansko, vršeče se dne 21. dec. 1902 v gledališčni dvorani v Gorici.

Dnevni red: 1.) Poročilo predsednika o prošnjah učiteljstva na dež. zbor in o novem načrtu zakona za izboljšanje učit. gmotnega stanja. 2.) Razgovor o novem načrtu imenov. zakona in morebitne resolucije z ozirom na premembo posameznih točk istega.

Predsednik Fr. Bajt, nadučitelj v Ajdovščini, otvori zborovanje in nagovori navzoče v nemškem jeziku, rekoč, da se poslužuje nemščine le v namen, da se umemo, a da s tem ne priznava nemščini nikake prednosti. Pozdravi lepo število navzočih koleg in naznani, da so se udeležili shoda tudi gg. nadzornika Finžgar in Zurman ter gg. deželni poslanci dr. Tuma, dr. Luzzatto, Berbuč in Holzer, katero gospodo iskreno pozdravlja. Dalje naznani, da bo on kakor poročevalec govoril nemški, razprava pa se bo vršila slovenski in italijanski. Zato imenuje svojima namestnikoma gg. tov. Križmana in Falconerja; prvi bo vodil slovensko, a drugi italijansko debato. Zapisnikarjem imenuje nato gg. Franzotta in Kutina.

Oddavši predsedstvo tov. Falconerju, poroča Bajt o 1. točki dnevnega reda. — Z živimi barvami je narisal splošno budo učiteljstva naše dežele ter trujevo pot, po kateri hodi učiteljstvo v dosego svojih pravic. Med govorom je tudi omenil dobrohotnosti in podpore, ki jo je imelo učiteljstvo od pok. prebl. g. grofa, ekselence Fr. Coroninija, kateremu v blag spomin se dvigne občinstvo s sedežev. Sklene svoje krasno poročilo ter z žalostjo svetuje mlajšemu učiteljstvu, naj zapusti deželo-mačeho ter si poišče drugod hvaležnejšega poklica. — Burno, dolgotrajno odobravanje je sledilo temu poročilu.

K besedi se oglasi tov. Nigris. Z izbranimi besedami je slikal v italijanščini položaj učiteljstva. Poudarjal je, da so učitelji pionirji prosvete ter opomnil, da pač ne zaslužijo, če se z njimi postopa tako trdo. Končal je dokazovaje, da je neobhodno potrebno, da sprejme dež. zbor novi zak. načrt ter da naj ta stopi v veljavo že s 1. januarjem 1903. Za lepi svoj govor je žel obilo pohvale.

Tovariš Kosovel je kaj dobro pojasnil na konkretnih slučajih potrebo novega zakona ter poudarjal, da tako ne more in ne sme iti dalje. Učiteljstvo zahteva le to, kar pošteno zasluži in nič več. Pritrjevanje.

Koleginja gospa Kersnikova iz Peyme je poudarjala potrebo, da se novi zakonski načrt izpremeni tako, da bodo učiteljice enako plačane kot učitelji. One imajo iste izkušnje, isto in še večje delo (ženska ročna dela), zaslužijo torej isto plačilo. Tudi troškov imajo dovolj, res, da nimajo družine, a imajo morda ubožne sorodnike, oziroma se jim naj ne krati pravice, da si vzamejo postrežnico; grenko je, sedati za tujo

mizo. Zato pa naj se jim prizna enakost. Sledilo je vsestransko odobravanje.

V enakem smislu je govorila italijanski g. tov. Favetti. Nato se oglasi k besedi g. poslanec dr. Luzzato. Razlaga, kako težko je poslancu zavzeti stališče v tej zadevi. Z ene strani je dežela jako obremenjena in okoliščina, da je težko, naložiti nove naklade, je kriva, da se ni ničesar storilo. Sprejetje novega zakona bi stalo deželo letnih 150.000 K, in ti stroški bi še rasli. Toda po drugi strani je vaša zahteva pravična, je vaše najsvetejše pravo, zakaj doslej se je postopalo z vami krivično. Treba bo torej združiti konfliktni interes učiteljstva in dežele. Da se že ni kaj ukrenilo, je krivo tudi to, da je bilo zasedanje dež. zbora nenadoma pretrgano. Izjavi, da za svojo osebo nima nič proti enakosti obeh spolov, toda misli, da tega ne bo mogoče izvesti radi ekonomičnih ozirov. Ne more zagotoviti, da bo sprejet novi načrt, vendar je prepričan, da se bo moralo nekaj storiti v izboljšanje učit. stanja. Kot predsednik šol. odseka dež. zbora bo priporočal zahteve učit. stanu, katerega zagotavlja odkritih simpatij. Govoru je sledilo živahno odobravanje.

G. dež. poslanec in odbornik profesor Berbuč govori nemški. Dokazuje, da so deželne doklade tako visoke, da više ni mogoče iti. Naštevajo, koliko drugih nujnejših potreb ima dežela, kakor n. pr. regulacijo Soče, preosnovo dež. kmet. šole itd. Ta izvajanja so spremljali burni in glasni protesti od strani učiteljstva. Klici: „Le za nas ni denarja, za vse druge potrebe ga je dovolj. Milijon kron za norišnico. Kaj pa plače dež. uradnikov, odbornikov?“ so glušili, da ni bilo čuti govornika. Ko poneha vihar, nadaljuje g. poslanec Berbuč, da on zastopa davkoplačevalce, kateri bi se uprli novim nakladam. Vlada bi niti ne predložila v sankejo zakona, četudi bi ga dež. zbor sprejel. Burni ugovori. Radi hrupa mora govornik nehati. Med govorom je opomnil dr. Luzzato: „Kje pa je vladni zastopnik? Pri zborovanju, ki obravnava interes vsega učiteljstva v deželi, bi pač ne smelo manjkati vladnega zastopnika. To kaže, koliko se briga vlada za učiteljsko vprašanje.“

G. dež. posl. dr. Tuma: „Zelo me veseli, ko vidim toliko zastopnikov najvažnejšega stanu v deželi. Prav je, da ste se zganili. Ko bi bili pred leti tako agilni, imeli bi že davno, kar vam tiče in za kar se morate šele boriti. Vsaj eksistenčni minimum naj se vam prizna. Vaše zahtevanje bodi energično! Recite: „Vi nam morate dati, kar nam gre!“ (Burno odobravanje). Učiteljski stan je najpotrebnejši, vi širite med narodom prosveto. Ako priznavamo, da ste potrebni in koristni, je naša dolžnost, da vas plačamo. Toliko znamo še računati, da pokrijemo to, kar damo vam. To naglašam vedno in to hočem govoriti tudi v deželnem zboru. Vi ste nastopili danes kakor korporacija, ki jo je treba upoštevati. Spominjam vas na besede slavnega Montegazza: „Facciamo di ogni bisogno un tempio, che e' insegna a divenire migliori,“ t. j. „Naredimo iz vsake potrebščine svestišče, ki naj nam služi v boljšo bodočnost. Res je, da je ljudstvo ubogo, a uboštvo izvira iz nevednosti. Ko boste dostojneje plačani, pojdete z veseljem na delo, kakor apostoli prosvete med ljudstvo, in narod vam bo hvaležen, vzlic temu, da vas bo bolje plačeval.“ Burno, dolgotrajno ploskanje in živahna pohvala je pokazala, da zna učiteljstvo ceniti one, ki mu stoje na strani v težki borbi.

Tovariš Urbančič: „Iz ust g. poslanca Berbuča smo slišali, da ni upanja, da bi se izpolnile naše želje. Za druge potrebe se vedno najde denar, le za nas ga ni. Pravijo, da

je dežela uboga. A vsa mizerija dežele sloni na ramah učiteljstva. Le učiteljstvo mora občutiti revo dežele, zakaj drugi deželni uslužbenci ne vedo nič o tem siromaštvu. Od kje se je vzelo pa 1 milijon za norišnico? Govore o drugih nujnih zadevah. Ali naše vprašanje ni nujno?! Toda učiteljstvo se mora dvigniti do tega, kar mu tiče. Mi ne vprašamo, kje vzeti, to je vaša skrb, gg. poslanci. Če nam pomagata, pomagata narodu. Apeliram na vaša srca, poslanci! Kaj storite, pokaže bližnja bodočnost."

Tovariš Pizzul tudi omenja, da je dežela uboga le za učitelje, medtem ko je za vse druge dovolj denarja. Apeluje na mlajše kolege, naj si pomagajo drugam.

Tovariš Jacobi predlaga na to sledečo resolucijo: „Shod učiteljstva dne 21. decembra 1902 v dvorani gledališča v Gorici, katerega se je udeležilo učiteljstvo iz vse dežele, prosi vis. dež. zbor, naj sprejme čim prej novi načrt zakona, izdelan v šol. odseku dež. zbora (z naprošenimi izpremembami) in da naj isti stopi v veljavo z dnem 1. januarja 1903, ker žalostno stanje učiteljstva v gmotnem oziru vsled draginje zahteva izboljšanje s človeškega, pedagoškega in pravnega stališča, kakor se je zgodilo v vseh strokah javne uprave v slednjem času.“ Sprejeto soglasno.

Predsednik Bajt da na glasovanje tudi resolucije, sprejete na shodu učiteljstva v Ajdovščini, tičoč se petletnic in enakosti učiteljic z moškimi kolegi. Istotako sprejeto. Zahvalivši se nato gg. poslancem, gg. c. kr. okr. šol. nadzornikom in vsem navzočim za obilo udeležbo, zaključil predsednik shod s trikratnim živio presvetlemu cesarju. — Shod je trajal od 3. do 5^{3/4} popoldne.

V Gorici, dne 21. decembra 1902.

Anton Kutin, zapisnikar.

Dopisi.

Štajersko.

Še enkrat nekoliko odgovora na dopis „Iz ptujske okolice“. V svojem odgovoru se sklicuje g. K. na odredbo c. kr. dež. šol. in naročilo okr. šol. sveta. Kar se tiče prve, mi ista ni neznana, le škoda, da se časih ista ne uporablja (pri naši konferenciji se je isto res zgodilo, a temu ni bila konferencija kriva, kakor bom pozneje dokazal). Kar se pa tiče naročila okr. šol. sveta, se pa itak samo ob sebi razume, da isti podpira poročevalce, zakaj ko bi Vi, g. K., novih računice ne pregledali, bi o istih tudi ne vedeli, kaj povedati, bodite veseli, da jih Vam ni bilo treba kupiti. Nadalje pravite, da sem nejasno poročal, kdo je zakrivil, da so stavljeni predlogi propadli? V poročilu stoje doslovno besede: „Tudi ta govornik je kaj spretno in dobro rešil svojo nalogo.“ Kaj pa hočete še več? Iz teh besedi vendar nobeden pameten človek ne bo sklepal, da ste bili Vi tisti, ki je zakrivil nezrelost vprašanja. Sicer pa k sklepu omenjate, da ste hoteli samo pribiti to, da konferencija ni storila svoje dolžnosti. Čemu se potem zaletujete na poročilo? Na dolžnosti bi bili konferencijo lahko že takrat opozorili takoj, sedaj je prepozno. Sicer sva pa midva in konferencija popolnoma nedolžni. Da namreč konferencija ni storila svoje dolžnosti, je krivo to, ker je bil dnevni red preobširen, kar sem že v poročilu pribil. Torej še enkrat poudarjam: malo dajte na

dnevni red, da bo to dobro. In s tem naj bo tej reči z moje strani — amen.

Poročevalec.

Koroško.

Iz Št. Jakoba v Rožu nam pišejo: Naša šola je za nič, pravijo šentjakobski nemčurji, zato proč z njo! Postati mora utrkvistična ali pa naj se razdeli v utrkvistično in v slovensko šolo. Zakaj pa naj bi bila naša šola za nič? Zato, pravijo, ker je čisto slovenska. V resnici je pa čisto nekaj drugega, kar naše nemčurje priganja, da s tako jezo delajo proti šoli. Naša šola je znamenje in priča, da je v Št. Jakobu Slovenec gospodar, ne pa nemčur — to pa bode in boli vsako nemčursko srce! Od tod taka jeza na slovensko šolo. Da bi pa naša šola bila čisto slovenska, je ravno tako debelo zlagano, kakor je nesramna laž, da so šole na slovenskem Koroškem utrkvistične. Naša šola se imenuje slovenska ne zavoljotega, kakor da bi se na tej šoli ne učilo prav nič nemščine, ampak zavoljotega, ker se na tej šoli večinoma poučuje v slovenskem jeziku in morajo vsi učitelji biti zmožni slovenskega jezika. Nemščine se poučuje toliko, da je je več kakor dovolj; v višjih razredih je v nekaterih predmetih nemščina celo učni jezik, v kolikor je pač mogoče. Sedaj pa, ko je v šoli tudi precej nemških otrok (seve tujih, od delavcev pri železnici; domačega nemškega otroka pa ni v vsej šentjakobski občini), je celo še v prvem razredu skoraj več nemškega pouka kakor na utrkvističnih šolah slovenskega. Našim nemčurjem pa le še ni dovolj — zakaj? Zato, ker jim je za nemški pouk toliko mar, kakor Angležem za srečo Burov. Priti do krmila v občini ter potem tlačiti Slovence, to so res njihove želje. Šentjakobčani niso pokveke in nimajo slame v glavi, da bi ne vedeli, kaj delajo. Vedo, da je zdanja šola prava in da takoimenovane utrkvistične, v resnici nemčurske šole ne veljajo nič — zato zdauje šole ne bodo pustili zamenjati z drugo, ničvredno šolo.

Da so takoimenovane utrkvistične šole res prav slabe, da ne rečem: one so skoraj za nič, pač vsakdo lahko izpozna iz tega, ker se na teh šolah slovenski šolarji pač naučijo nemški pisati in brati, umejo pa ne, kar berejo; slovensko pa, kar bi razumeli, večinoma niti brati ne znajo ali pa berejo tako slabo, da je strah. Saj pa tudi ni drugače mogoče: za slovenske otroke utrkvistične šole niso učilnice, ampak so jim nekako to, kar je za papigo učenje jezika. Ako se papigi vedno in vedno ponavlja ista beseda in isti stavek, se ga polagoma navadi izgovarjati; a dasi ga še tako gladko izgovarja, ga nikdar ne razume in nikdar ne ve, kaj pove. Ali ne razumete tega? No, pa poslušajte! Na neki trirazredni šoli vem v II. razredu za trdo nemškega učitelja, ki je pred kakšnima dvema mesecema rekel v pričo več ljudi: „Oh, Gott, ich kann mit meinen Schülern nichts richten; sie können gar nichts deutsch“. Verjamem: otroci Slovenci, ki vkljub nemški šoli ne razumejo nemški — učitelj pa trd Nemeč, ki ne ume besedice slovenski; kako je tukaj mogoč kak uspešen pouk, tega tudi najrazsodnejši človek ne more umeti. Naši nemčurji pa gotovo iz lastne izkušnje vedo, da se otrok tedaj največ nauči, kadar ne ume učitelja, učitelj pa ne njega. —